

**ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИМИ РЕЙТИНГОВИМИ АГЕНЦІЯМИ**

**Гирик Ольга Семенівна, к.е.н., доцент,
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»,
golsemen@gmail.com**

Hyryk Olha, Ph.D, Associate Prof. Lviv Institute of HSEI «Banking University»,

Анотація. Проаналізовано інвестиційну політику в Україні за 2006–2016 роки, наведено оцінки інвестиційного клімату за висновками міжнародних рейтингових агенцій та виявлено основні негативні риси інвестиційної привабливості економіки України для іноземних інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість

Пріоритетними завданнями уряду будь-якої країни є забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, досягнути якого можливо лише за умов ефективної інвестиційної політики. Інвестиції є потужним стимулом до переоснащення та модернізації технічної бази підприємства, зростання обсягів виробництва, покращення якості продукції й підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку, що призводить до збільшення економічних вигод.

Міжнародна практика залучення та використання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) свідчить, що для розвитку економіки, ПІІ мають суттєві переваги у порівнянні з іншими формами залучення капіталу. По-перше, це додаткове джерело капітальних вкладень у виробництво товарів і послуг, яке у більшості випадків здійснюється у вигляді передачі сучасної технології, «ноу-хау», новітніх методів управління тощо. По-друге, ПІІ не лягають тягарем на державний бюджет, на його зовнішній борг. По-третє, при правильному розміщенні та управлінні ПІІ можуть прискорити відновлення профільних галузей та регіонів.

Сучасні події в Україні суттєво дестабілізували економічну систему держави. Збройний конфлікт на Сході України, політична й економічна нестабільність викликали відплив прямих іноземних інвестицій через відсутність гарантій безпеки для інвестора та високий ступінь ризику. В таких умовах Україна в більшій мірі зацікавлена у притоку іноземного капіталу. Формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, від реалізації якого залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка. Тому, проблема підвищення інвестиційної привабливості економіки України є надзвичайно актуальною і важливою.

Офіційні дані Держстату України [1] засвідчують позитивну динаміку ПІІ за 2006–2013 рр. Проте приріст залучених ПІІ має протилежну динаміку. Безпрецедентне падіння ПІІ у 2014 р. пов'язано із військовим конфліктом з Росією та поглибленою ним політичною і економічною кризою в країні.

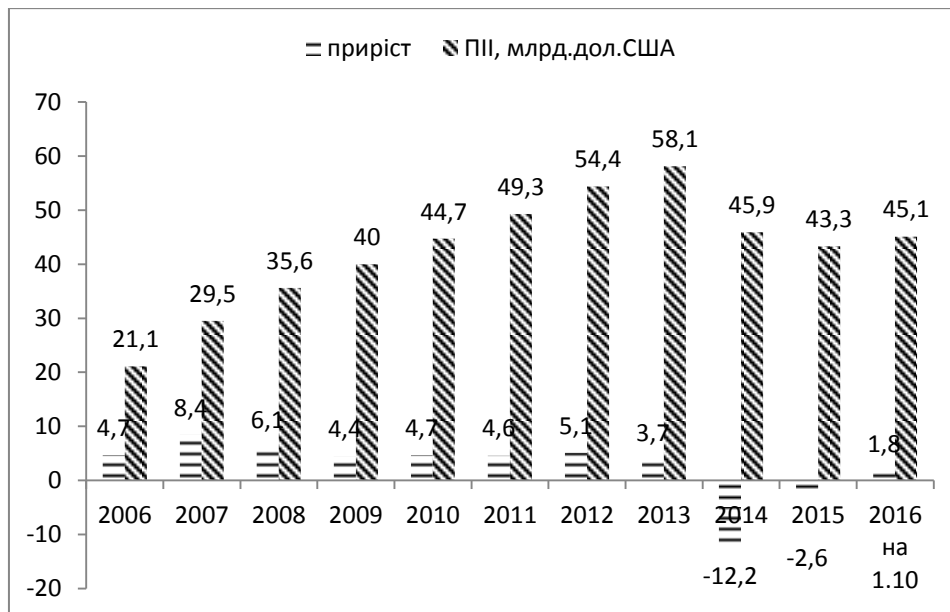

Рисунок – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за 2006–2016 рр. [1]

Сукупний обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2015 р. становив 43 371,4 млн. дол. \$ та в розрахунку на одну особу населення складав 1 000,5 дол. \$. Для порівняння у 2013 році в Україні на душу населення припадало 1 282 дол. \$ ПІІ у поточних цінах і за поточного валютного курсу. Це менше, ніж в Угорщині – 9 902 дол., Словаччині – 9 757 дол., Польщі – 6 414 дол., Румунії – 3 453 дол., Грузії – 2 832 дол., Росії – 2 657 дол., Туреччині – 2224 дол., Білорусі – 1 905 дол., і більше, ніж у Молдові, – 1 054 дол. \$.

Частка України у світових обсягах інвестицій щороку скорочується і станом на 2013 р. становила менш як 0,2% .

За офіційними даними у структурі присутніх в Україні прямих іноземних інвестицій як до війни, так і тепер, переважають інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі. На початок 2014 року їхня частка складала 32,7%, а тепер дорівнює 24,4%. Кіпр, Віргінські острови, Беліз – три «класичні» офшори разом відповідають за 29,6% обсягу ПІІ (38,8% на початок 2014 року).

У 2012 році Кіпр та Британські Віргінські острови відповідали за 71,4% всього зростання обсягу прямих іноземних інвестицій. У 2013 році їхній вклад знизився до 52,9%. Після початку збройного конфлікту саме обсяг інвестицій з Кіпру знизився найбільше (капітал з офшорів переважно вкладався на найбільш вражений конфліктом та економічною кризою Схід України).

Таким чином, падіння прямих іноземних інвестицій після початку війни в основному зумовлене різким зменшенням вливань українських та російських підприємців, що проводили свої капітали через зазначені офшори. Отже, постає проблема не стільки повернення реального іноземного капіталу, скільки створення умов для його залучення.

Збройний конфлікт по-різному впливає на інвестиції у різні сектори економіки. Особливо скорочуються інвестиції у високотехнологічні виробництва та підприємства з високою часткою маломобільних основних засобів. Більше страждають також інвестиції, що націлені на внутрішній ринок країни, зокрема в сферах послуг (крім фінансових та телекомунікаційних) та споживчих товарів тривалого використання. Втім, незалежно від сектору, інвестори вкладають у країну, якщо дохідність проектів компенсує ризик. Віддача інвестицій у вражених конфліктом країнах на 50% перевищує середню дохідність у групі країн із низьким рівнем доходів. Саме вищою дохідністю частково пояснюється більша стабільність інвестицій у видобуток корисних копалин [2].

При здійсненні комплексної оцінки інвестиційного клімату країни інвестори орієнтуються також на висновки міжнародних рейтингових агенцій. Так, згідно з оцінкою Все-

світнього економічного форуму, Україна посіла 76 місце зі 144 у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності – 2014, піднявшись за рік на вісім позицій [3]. Беручи до уваги, що оцінка сучасного рейтингу України не враховує анексію Криму і військовий конфлікт на Сході, конкурентоспроможність країни в майбутньому за оптимістичним прогнозом не підвищиться.

За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації 85% підприємців незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні [4]. Показник індексу інвестиційної привабливості за I квартал 2015 року склав 2,51 і так і не перевищив докризовий рівень 2011 року, залишаючись в негативній площині. Серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень корупованості та забюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабе валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці. Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості для системних іноземних інвесторів можна вважати і наявність величезного тіньового сектору економіки в Україні.

У Огляді інвестиційної політики від OECD зазначається: «Хоча політична та безпекова ситуація в останні роки в Україні погіршилися, проблеми є довгостроковими і полягають у неякісному бізнес-середовищі, слабких інституціях та повсюдній корупції» [5].

За результатами дослідження Світового банку Doing Business 2015, за легкістю ведення бізнесу Україна вперше увійшла в ТОП-100, піднявшись за рік на 16 позицій і зайнявши 96 місце [6]. Укладачі рейтингу відзначили ряд покращень у бізнес-кліматі України: спрощення процесу сплати податків для компаній, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку; зменшення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють контроль у сфері господарської діяльності; адаптація українських стандартів до європейських. Разом з тим, Україна в рейтингу поступається як державам-членам ЄС, так і своїм найближчим сусідам, включно з РФ.

Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти головною причиною вважають недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено ряд кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема, затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна», створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України, ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів. З початку 2017 р. набув чинності Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні", що передбачає спрощення податкової системи, підвищення прозорості та якості адміністрування податків, ліквідацію поширених схем ухилення від оподаткування. Згідно із законом, планується запровадження повноцінного електронного кабінету платника податків (доступ до всієї податкової інформації про платника, проведення звірки розрахунків з бюджетом, заповнення та подання податкової звітності, управління надмірно сплаченими коштами, реєстрація податкових та акцизних накладних, інформування про перевірки та надання актів або довідок перевірок, листування з контролюючим органом). В цілому, загальний зміст законопроектів, прийнятих в Україні за останні 20 років, не суперечить принципам успішного розвитку економіки, проте вжиті заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в Україні.

Отже, збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні, поліпшення інвестиційного клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи, зменшення рівня корупованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи.

Доцільним, на нашу думку, є розробка чіткої державної стратегії залучення іноземних інвестицій, визначення пріоритетних галузей економіки, ефективне функціонування яких зумовить подальше поживлення в інших секторах. Сьогодні серед них в Україні можна виділити аграрний сектор, сферу високих технологій, ІТ-індустрію, машинобудування, нафтогазову та енергетичну галузі. При розробці інвестиційної стратегії слід враховувати географічні і соціально-економічні відмінності регіонів України.

Висновки. Проведене дослідження показало, що для стимулювання інвестиційної діяльності та покращення інвестиційного клімату в Україні, необхідно сформувати стабільну державну політику у сфері іноземного інвестування, розраховану на довгострокову перспективу та розробити обґрунтовану державну стратегію залучення іноземних інвестицій, з урахуванням національних цілей та пріоритетів. Це сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняної економіки на міжнародному ринку капіталу й прискорить процес відтворення її потенціалу в складних політико-економічних умовах

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Аверчук Р. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua/>
3. The Global Competitiveness Report 2014–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.
4. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>.
5. OECD Investment Policy Reviews: Ukraine 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua>
6. Офіційний сайт проекту Doing business. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org>.